

Nd.

173. Frumvarp til laga

[158. mál]

um breytingu á lögum nr. 86/1985, um viðskiptabanka.

Flm.: Guðmundur Einarsson.

1. gr.

2. mgr. 9. gr. laganna hljóði svo:

Viðskiptaráðherra skipar fimm menn í bankaráð ríkisviðskiptabanka til fjögurra ára í senn og jafnmarga til vara. Ráðherra skipar formann og varaformann bankaráðs úr hópi aðalmanna til fjögurra ára.

2. gr.

Á eftir 9. gr. komi ný grein er hljóði svo:

Ráðherra er ekki heimilt að skipa alþingismenn í bankaráð ríkisviðskiptabankanna.

3. gr.

Ákvæði til bráðabirgða II hljóði svo:

Við gildistöku laga þessara skal viðskiptaráðherra skipa fimm menn í bankaráð hvers ríkisviðskiptabanka og jafnmarga til vara. Frá sama tíma fellur niður umboð þeirra er þá sitja í bankaráðum ríkisviðskiptabanka.

4. gr.

Lög þessi öðlast gildi 1. janúar 1986.

Greinargerð.

Hér er lagt til að

a. **viðskiptaráðherra skipi bankaráð ríkisviðskiptabankanna,**

b. **alþingismönnum verði óheimil seta í bankaráðum.**

Þessar tillögur voru fluttar við meðferð frv. til laga um viðskiptabanka og voru til umræðu á síðasta þingi. Þá voru þær felldar.

En nú eru sérstakar aðstæður. Einn ríkisbankanna stendur frammi fyrir stórkostlegum skaða, jafnvel svo að skiptir hundruðum milljóna. Þar er um eignir skattborgara þessa lands að ræða. Alþingi hefur kjörið bankaráðsmenn bankans og er þannig beinn aðili að þessu máli.

2. gr. stjórnarskrárinnar hljóðar svo:

„Alþingi og forseti Íslands fara saman með löggjafarvaldið. Forseti og önnur stjórnvöld samkvæmt stjórnarskrá þessari og öðrum landslögum fara með framkvæmdarvaldið. Dómendur fara með dómvaldið.“

Gömlu flokkarnir á Alþingi hafa tileinkað sér þann skilning á þessari grein að löggjafarvaldið skuli kjósa stjórnir og ráð fyrirtækja framkvæmdarvaldsins þótt þau heyri beint undir einstaka ráðherra samkvæmt lögum. Þannig er brotin grundvallarregla stjórnskipunarinnar um aðgreiningu valdþáttanna. Valdahlutföll, sem fást í alþingiskosningum, eru framlengd inn á svið ríkisstarfseminnar, svo sem í stjórnir ríkisverksmiðja og í bankaráð ríkisbankanna. Með þessu lagi verður það hlutskipti banka og lánastofnana hér á landi að vera leikvangur þingflokka og alþingismanna sem þó eru einungis kjörnir til að setja landsmönnum lög.

Það verður ekki séð að gæta þurfi flokkspólítískra sjónarmiða eða hagsmuna í bankaráðum ríkisbankanna. Þess vegna þurfa þau ekki að vera skipuð fulltrúum flokkanna. Bankaráðin eiga alls ekki að vera skipuð í einhverju sérstöku hlutfalli við það hvernig fólk í landinu velur þingmenn inn á Alþingi til að setja landinu lög.

Starfsemi ríkisbanka og annarra ríkisfyrirtækja er á ábyrgð og í umsjón viðkomandi ráðherra. Að hverri ríkisstjórn stendur meiri hluti löggjafarsamkomunnar. Það er eðli þingræðislegs fyrirkomulags að treysta verður ríkisstjórn og ráðherrum til að fara með stjórn fyrirtækja ríkisvaldsins. Ef viðskiptaráðherra er ekki treystandi til að fara með stjórn ríkisviðskiptabankanna og skipa menn í bankaráð á hann einfaldlega ekkert erindi í stól viðskiptaráðherra. Það er hlutverk framkvæmdarvaldsins og á ábyrgð þess að stjórna þessum fyrirtækjum. Alþingismenn mega svo hafa eftirlit með starfseminni en þeir eiga ekki að sitja þar á stjórnarfundum.

Fyrir utan hina stjórnarfarslegu árekstra er þetta fyrirkomulag beinlínis skaðlegt. Hin flokkslega skipun bankaráðanna býður heim hættunni á pólitískum skiptareglum á fjármunum skattborgaranna. Jafnvel þótt engin slík misnotkun fari fram veldur þetta fyrirkomulag efasemdum og vantrausti og það er skaðlegt í sjálfu sér. Þessi starfsemi verður að vera hafin yfir allan slíkan efa.

Núverandi skipan bankaráðanna lokar einnig fyrir upplýsingar til Alþingis. Seta alþingismanna og annarra fulltrúa þingflokka í bankaráðum hefur verið rökstudd þannig að þinginu sé nauðsyn á beinu eftirliti með starfi bankanna og á þennan hátt fáiast milliliðalaus aðgangur að upplýsingum. Þessi staðhæfing er fróðleg nú í ljósi Hafskipamálsins því að bankaráð Útvegsbankans hefur ekkert aðhafst til að upplýsa þingmenn í þessu máli. Það litla, sem þeir vita, er að þakka duglegum blaðamönnum. Bankaráðsmenn þessa banka þögðu í júní s.l. þegar spurt var á Alþingi um áhættu Útvegsbankans vegna Hafskipa. Ekki er heldur svo að sjá að þeir hafi upplýst flokkssystemi sínu í trúnaði á þingflokksfundum því að þingmenn allra flokka krefjast nú upplýsinga í þessu máli. Niðurstaðan virðist sú að fulltrúar þingflokka í stjórnnum og ráðum koma í veg fyrir eðlilegt aðhald flokkssystema sinna á Alþingi vegna þess að þeir mynda skjaldborg og verjast utanaðkomandi eftirliti í stað þess að opna ráðin og stjórnirnar í upplýsingaskyni. Um þetta höfum við fleiri dæmi. Það voru t.d. ekki bankaráðsmenn sem sögðu frá því hvaða reglur giltu um bílafríðindi né heldur um lífeyrismál bankastjóra ríkisbankanna.

Þegar Alþingi kys bankaráðsmenn verður það beinn aðili að rekstri bankanna og ber þar með ábyrgð. Þetta hefur verið gert með fullu samþykki allra þingflokka nema þingflokks BJ sem hefur ætíð gagnrýnt þessa aðferð. Samkvæmt lögum heyra bankarnir undir viðskiptaráðherra. Bankaráðin, sem fara með stjórn bankanna, eru hins vegar kosin af Alþingi. **Þannig ber Alþingi ábyrgð á störfum embættismanna í bönkum án þess þó að þeir heyri undir þingið eða að þingmenn fái upplýsingar um störf þeirra.**

Í löndum, þar sem er sæmilega þroskað pólitískt siðferði, hefðu bankastjórar, bankaráðsmenn og viðskiptaráðherra sagt af sér undir sömu kringumstæðum og nú eru í málefnum Hafskipa og Útvegsbankans. Hér færa þessir aðilar sig hins vegar upp á skaftið.

Með fulltrúum sínum í bankaráði Útvegsbankans veitir Alþingi Íslendinga nú jafnvel skjól fyrir fjárglæfrastarfsemi og hugsanleg lagabrot.

Slíkt fyrirkomulag er óþolandi lengur. Með því að slíta hin beinu tengsl bankanna og þingsins fær þingið frjálsari hendur til að sækja rétt sinn til eftirlits.

Um einstakar greinar frumvarpsins.

Um 1. gr.

Hér er lögð til sú breyting að viðskiptaráðherra skipi bankaráð ríkisviðskiptabankanna í stað þess að Alþingi kjósi þá eins og nú er í lögum.

Um 2. gr.

Grundvallarreglur stjórnskipunarinnar gera ráð fyrir aðskilnaði valdþátta.

Um 3. og 4. gr.

Lög nr. 86/1985, um viðskiptabanka, taka gildi í ársbyrjun 1986. Þau bankaráð, er nú sitja, eru kjörin til mismunandi langs tíma. Ákvæði til bráðabirgða II er til að tryggja að ný bankaráð taki til starfa með nýjum lögum.